

Avdelning
Utvärderingsavdelningen

Handläggare
Ivana Čolić
08-563 085 82
ivana.colic@uka.se

Yttrande över betänkandet Tryggare i vårddyrket – en översyn av vissa frågor inom utbildning till sjuksköterska och barnmorska (SOU 2022:35)

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har inbjudits att yttra sig över betänkandet ”Tryggare i vårddyrket – en översyn av vissa frågor inom utbildning till sjuksköterska och barnmorska” (SOU 2022:35). UKÄ kommenterar slutsatser och förslag som direkt berör UKÄ:s eller lärosätenas verksamhet. UKÄ har valt att inte kommentera övriga delar av betänkandet.

Sammanfattning

Nedan följer sammanfattning av yttrandet:

- UKÄ **tillstyrker** förslaget om införande av en ny bestämmelse i 6 kap. 17 a § högskoleförordningen om att minst antal timmar som utbildning till vissa yrken ska omfatta enligt yrkeskvalifikationsdirektivet anges i bilaga 4 till högskoleförordningen.
- UKÄ **avstyrker** förslaget om tillägg av flera nya examensmål i bilaga 2 till högskoleförordningen.
- UKÄ **tillstyrker** de förslag som läggs fram om att tydliggöra yrkeskvalifikationsdirektivets krav i en ny bilaga till högskoleförordningen där omfattningen av utbildning till barnmorska, sjuksköterska, tandläkare och läkare anges i minsta antal timmar enligt yrkeskvalifikationsdirektivet.
- UKÄ **tillstyrker** förslaget om att det i vårdavtal mellan hälso- och sjukvårdshuvudmän och vårdgivare bör ställas krav på medverkan i högskoleutbildning samt att vårdavtal bör återspegla villkoren i VFU avtalen mellan huvudmän och lärosäten.
- UKÄ **tillstyrker** förslaget om ny bestämmelse att regioner och kommuner ska säkerställa att utbildning sker i den hälso- och sjukvård de ansvarar för bör införas i hälso- och sjukvårdslagen.

- UKÄ **avstyrker** förslaget om att de villkor i VFU-avtalen som rör handledarkompetens och handledning bör vara flexibla för att underlätta för VFU hos alla vårdgivare och i alla verksamheter.
- UKÄ **tillstyrker** förslaget om att medel bör tillföras Nationella vårdkompetensrådet för ökat kanslistöd till uppbyggnad av de sjukvårdsregionala råden.
- UKÄ **avstyrker** förslaget om införande av Nationell klinisk slutexamination (NKSE) i sjuksköterskeutbildningen med hänvisning till lärosätenas autonomi enligt högskolelagen.
- UKÄ **avstyrker** förslaget med förtydligande av examensmålen för sjuksköterskor och barnmorskor.
- UKÄ **avstyrker** förslaget om att UKÄ ges i uppdrag att se över terminologin som används i examensbeskrivningarna för hälso- och sjukvårdsutbildningar i syfte att identifiera skillnader i de begrepp och formuleringar som används samt att föreslå en samordning av terminologin.
- UKÄ **avstyrker** förslaget om att UKÄ ges i uppdrag att se över dagens påbyggnadsutbildning till barnmorska.

UKÄ anser att förslag på nya examensmål, förtydliganden av examensmålen och översyn av terminologin i hälso- och sjukvårdsutbildningar inte kan genomföras som isolerade åtgärder utan bör samordnas samt utredas grundligt i en statlig utredning.

UKÄ anser att de föreslagna åtgärderna gällande barnmorskeutbildningen, översyn av dagens påbyggnadsutbildning och behovet av ett bredare barnmorskeyrke, också bör samordnas samt utredas grundligt i en statlig utredning om barnmorskeutbildningens framtida utformning och omfattning.

Synpunkter till utredningens förslag

Nedan kommenteras UKÄ:s synpunkter till utredningens förslag utförligare.

Kapitel 1 Författningsförslag

1.1 Förslag till förordning om ändring i högskoleförordningen (1993:100)

UKÄ tillstyrker förslaget om införande av en ny bestämmelse i 6 kap. 17 a § högskoleförordningen om att minst antal timmar som utbildning till vissa yrken ska omfatta enligt yrkeskvalifikationsdirektivet anges i bilaga 4 till högskoleförordningen.

UKÄ avstyrker förslaget om tillägg av flera nya examensmål i bilaga 2 till högskoleförordningen. Detta kommenteras utförligare under kapitel 8 ”Examensmålen förtydligas för sjuksköterskor och barnmorskor”.

Kapitel 4 EU-direktivets krav tydliggörs i högskoleförordningen

UKÄ tillstyrker de förslag som läggs fram om att tydliggöra yrkeskvalifikationsdirektivets krav i en ny bilaga till högskoleförordningen där omfattningen av utbildning till barnmorska, sjuksköterska, tandläkare och läkare anges i minsta antal timmar enligt yrkeskvalifikationsdirektivet.

Dessa utbildningar bedöms redan idag uppfylla minimikraven för antal studietimmar enligt yrkeskvalifikationsdirektivet, ett förtydligande bör därmed inte påverka utbildningarna.

Kapitel 6 Hälso- och sjukvårdshuvudmännens förutsättningar att medverka i VFU

6.2.1 Krav på vårdgivare att medverka i utbildning

UKÄ tillstyrker förslaget om att det i vårdavtal mellan hälso- och sjukvårdshuvudmän och vårdgivare bör ställas krav på medverkan i högskoleutbildning samt att vårdavtal bör återspegla villkoren i VFU avtalen mellan huvudmän och lärosäten.

6.2.2 Vårduppdraget bör kompletteras med ett utbildningsuppdrag

UKÄ tillstyrker förslaget om ny bestämmelse att regioner och kommuner ska säkerställa att utbildning sker i den hälso- och sjukvård de ansvarar för bör införas i hälso- och sjukvårdslagen.

Förslaget kan ursprungligen härledas till utredningen Samordnad utveckling för god och nära vård (SOU 2017:2). Utredningen, som avslutades 2021, resulterade i fem betänkanden till regeringen. I delbetänkandet God och nära vård – En reform för ett hållbart hälso- och sjukvårdssystem (SOU 2020:19) föreslås en ny bestämmelse att regioner och kommuner ska säkerställa att utbildning sker i den hälso- och sjukvård de ansvarar för ska införas i hälso- och sjukvårdslagen.

Nuvarande utredning stödjer förslaget och bedömer att en sådan bestämmelse bör införas för att det dels skulle medföra ett tydligt utbildningsåtagande för hälso- och sjukvårdshuvudmännen, för högskolans del är det främst VFU som berörs, dels att det också skulle underlätta för hälso- och sjukvårdshuvudmännen i förhållande till vårdgivarna.

6.3.3 Flexibla handledningsvillkor behövs i VFU-avtalen

UKÄ avstyrker förslaget om att de villkor i VFU-avtalen som rör handledarkompetens och handledning bör vara flexibla för att underlätta för VFU hos alla vårdgivare och i alla verksamheter.

UKÄ anser att det finns en risk med att ökad flexibilitet medför sänkta krav i den verksamhetsförlagda utbildningen i sjuksköterskeutbildningen och barnmorskeutbildningen. UKÄ anser dessutom att flexibiliteten redan finns i VFU-avtalen i och med att akademiska meriter hos handledarna skrivs fram som ett eftersträvansmål och inte ett krav. UKÄ vill dock betona vikten av att samtliga handledare och huvudhandledare vid VFU bör ha genomgått en handledarutbildning och att det inte ska omfattas av flexibilitet i VFU-avtalen.

6.4 Ökad medverkan i VFU förutsätter samverkan på nationell och regional nivå

UKÄ tillstyrker förslaget om att medel bör tillföras Nationella vårdkompetensrådet för ökat kanslistöd till uppbyggnad av de sjukvårdsregionala råden.

Utredningens skäl till denna bedömning är att behovet av samverkan mellan de olika aktörerna är nödvändig för kompetensförsörjningen, trots hälso- och sjukvårdens samt lärosätenas stora frihet att organisera sin verksamhet. Under 2021 har sex sjukvårdsregionala råd etablerats och befinner sig under uppbyggnad. Utredningens förslag skulle bidra till att säkerställa att dessa byggs upp i samma takt över hela landet.

Utredningen konstaterar att medel beslutas om en nationell satsning för VFU-samordning för sjuksköterskeutbildningen. Regeringen har utsett en särskild utredare för samordnat arbete för fler platser för verksamhetsförlagd utbildning i sjuksköterskeutbildningen, dir. 2022:101. UKÄ har fått i uppdrag av regeringen att bistå utredningsarbetet. Syftet med utredningen är att ge stöd samt samordna och genomföra insatser för att identifiera och möjliggöra fler VFU-platser i sjuksköterskeutbildningen.

Kapitel 7 Verksamhetsförlagd utbildning inom sjuksköterskeutbildningen

7. 2 Utbildning till sjuksköterska bör avslutas med ett nationellt kliniskt slutprov

UKÄ avstyrker förslaget om införande av Nationell klinisk slutexamination (NKSE) i sjuksköterskeutbildningen med hänvisning till lärosätenas autonomi enligt högskolelagen.

Högskolereformerna från 2010 hade som syfte att höja kvaliteten i högre utbildning och att ge ökad frihet för universitet och högskolor. Detta innebär en ökad autonomi på lärosätetsnivå där ett lärosäte beslutar om sin interna organisation samt ansvarar för att beslut i fråga om bl.a. uppläggning, genomförande av eller kvalitet i utbildningen fattas av kompetenta personer (2 kap. 5 och 6 §§ högskolelagen (1992:1434)).

UKÄ konstaterar att de flesta lärosäten redan har NKSE i utbildningen. Examination sker kontinuerligt under utbildningens gång i form av både praktisk och klinisk färdighetsträning samt genom verksamhetsförlagd utbildning med syfte att uppnå målen som anges i högskoleförordningens examensordning för sjuksköterskeexamen. Deltagande i NKSE sker därmed redan på frivillig grund, men bör inte föras in som ett krav i högskolelagen.

Kapitel 8 Examenmålen förtydligas för sjuksköterskor och barnmorskor

8.2 Examenmålen för sjuksköterskor och barnmorskor behöver förtydligas i vissa avseenden

UKÄ avstyrker förslaget med förtydligande av examenmålen för sjuksköterskor och barnmorskor.

Utredningen fastställer att en översyn av examenmålen ska spegla samhällliga förändringar som sker inom hälso- och sjukvården. Utredningen konstaterar att examensbeskrivningarna bör vara kortfattade och koncentrerade till det väsentliga samt hållbara över tid för att inte behöva revideras för ofta. Samtidigt förslår utredningen fler och mer detaljerade examenmål.

UKÄ:s ställningstagande är att om examenmålen ska ses över och moderniseras bör de kortas ner och vid tillägg av fler examenmål bör andra examenmål tas bort. Precis som utredningen lyfter medför tillkomsten av examenmål så kallad ”stoffrängsel” när nya examenmål tillkommer och befintliga utökas utan förslag på att vare sig ta bort examenmål eller komprimera de redan fastställda examenmålen. Utredningens förslag om att förtydliga och utöka examenmålen innebär dels en större detaljstyrning, dels risk för att många examenmål resulterar i att utbildningarna blir ytliga. Dessutom är UKÄ:s uppfattning att detaljerade och omfattande mål kan leda till stora utmaningar för de lärosäten som bedriver sjuksköterskeutbildning och barnmorskeutbildning att uppfylla.

8.5 Översyn av terminologin i examensbeskrivningarna för hälso- och sjukvårdsutbildningar

UKÄ avstyrker förslaget om att UKÄ ges i uppdrag att se över terminologin som används i examensbeskrivningarna för hälso- och sjukvårdsutbildningar i syfte att identifiera skillnader i de begrepp och formuleringar som används samt att föreslå en samordning av terminologin.

Utredningen uppmärksammar förekomsten av olika begrepp och formuleringar som används i examensbeskrivningarna för hälso- och sjukvårdsutbildningar fastän att det är likartade eller samma kunskap och förmåga som avses.

UKÄ anser att en genomgång och samordning av terminologin inte kan genomföras som en isolerad åtgärd. En sådan genomgång skulle resultera i förslag om ändring i ett stort antal examenmål i flera utbildningar. Detta är ett omfattande arbete där ändringar i examenmålen, om än av mindre karaktär, medför konsekvenser för utbildningarna som behöver utredas grundligt.

Kapitel 9 En väg framåt för barnmorskeutbildningen

UKÄ avstyrker förslaget om att UKÄ ges i uppdrag att se över dagens påbyggnadsutbildning till barnmorska.

Utredningen fastställer att dagens barnmorskeutbildning, motsvarande 90 högskolepoäng, inte behöver förlängas och att en ny direktutbildning inte behöver inrättas för att uppfylla

yrkeskvalifikationsdirektivets krav. Utredningen anser dock att barnmorskeutbildningen kan behövas ses över och förändras av andra skäl och konstaterar att ytterligare kunskapsunderlag är nödvändigt för att man ska kunna ta ställning i frågan om eventuella förändringar av barnmorskeutbildningen.

Utredningen fastställer att ytterligare utredningsåtgärder krävs och föreslår att UKÄ får i uppdrag att se över dagens påbyggnadsutbildning till barnmorska. Samtidigt föreslås Socialstyrelsen få i uppdrag att utreda behovet av ett bredare barnmorskeyrke inom hälso- och sjukvården.

UKÄ anser att de föreslagna utredningsåtgärderna bör samordnas och utredas grundligt i en statlig utredning om barnmorskeutbildningens framtida utformning och omfattning där UKÄ kan bistå utredningsarbetet och bidra med nödvändiga kunskapsunderlag.

Sammanfattande kommentarer angående förslagen som rör barnmorskeutbildningen

UKÄ ställer sig frågande till att det föreslås flera olika förslag och åtgärder vad gäller barnmorskeutbildningen som förefaller motsägelsefulla. Det ges inledningsvis förslag på ändringar i examensmålen i barnmorskeutbildningen. Samtidigt föreslås en översyn av terminologin som, bara det i sig, kan komma att resultera i ytterligare förändringar i examensmålen. Avslutningsvis föreslås UKÄ få i uppdrag att se över dagens påbyggnadsutbildning till barnmorska, samtidigt som Socialstyrelsen föreslås få i uppdrag att utreda behovet av ett bredare barnmorskeyrke inom hälso- och sjukvården.

UKÄ anser att förslag på förtydliganden av examensmålen, översyn av terminologin och utredningsåtgärder gällande utbildningen i sin helhet bör samordnas samt utredas grundligt i en statlig utredning om barnmorskeutbildningens framtida utformning och omfattning.

Beslut

Beslut om yttrandet har fattats av generaldirektören Anders Söderholm, efter föredragning av utredaren Ivana Čolić, i närvaro av avdelningschefen Karin Järplid, gruppchefen Lisa Jämstved Lundmark, verksamhetsstrategen Per Westman och gruppchefen Martin Wincent.

Anders Söderholm